

ਵੰਡਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੁਮੇ ਦਾ ਖੁਤਬਾ: ਕੁਵੈਤ ਮਿਤੀ:
21 ਜੀਕਾਦ 1447 ਹਿਜਰੀ – ਮੁਤਾਬਕ 08 ਮਈ 2026 ਈਸਵੀ

﴿وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾

ਹੱਜ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼: ਮਹਾਨਤਾ, ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ

ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਰੀਫ਼ਾਂ ਉਸ ਅੱਲ੍ਹਾ ਲਈ ਹਨ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਬਰਕਤਾਂ ਵਾਲੇ ਘਰ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ ਵੱਲ ਬੁਲਾਇਆ; ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਅਤੇ ਭੁੱਲਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਹਲਕਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ 'ਲੱਬੈਕ' (ਮੈਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ) ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਹ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਅਤੇ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਕੀਤਾ।

ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੂਜਣਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਇੱਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ਰੀਕ (ਭਾਈਵਾਲ) ਨਹੀਂ। ਉਹ ਹੀ ਪਨਾਹ ਮੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਨਾਹ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨੇੜ (ਕੁਰਬ) ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਨਾਹਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਤੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਬੀ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ﷺ ਉਸ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਬੰਦੇ ਅਤੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਰਸੂਲ ਹਨ, ਅਤੇ ਆਪ ﷺ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੱਬੈਕ ਕਿਹਾ, ਤਵਾਫ਼ ਕੀਤਾ, ਸਈ (ਦੌੜ) ਕੀਤੀ, ਜਮਰਾਤ ਨੂੰ ਕੰਕਰ ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਹੱਜ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ (ਮਨਾਸਿਕ) ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕੀਤਾ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀਆਂ ਅਣਗਿਣਤ ਰਹਿਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਲਾਮਤੀਆਂ ਹੋਣ ਆਪ ﷺ 'ਤੇ, ਆਪ ਦੀ ਪਾਕ ਐਲਾਦ 'ਤੇ, ਆਪ ਦੇ ਨੇਕ ਸਹਿਬਾ-ਏ-ਕਰਾਮ (ਸਾਥੀਆਂ) 'ਤੇ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੇਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ﷺ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚੱਲਦਾ ਰਹੇ।

ਹਮਦ-ਓ-ਸਨਾ (ਉਸਤਤ) ਤੋਂ ਬਾਅਦ: ਇਸਲਾਮੀ ਭਰਾਵੇ! ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਡਰੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੱਬ-ਉਲ-ਆਲਮੀਨ (ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰ) ਦੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਨਾਲ ਸਜਾਓ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰੀ (ਤਕਵਾ) ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਤਕਵਾ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਦੂਜਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਨਿਵੇਕਲੀ ਅਤੇ ਚਮਕਦਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਆਲਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ:

ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਆਲਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ:

يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوْآتِكُمْ وَرِيشًا
وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَكَّرُونَ
الأعراف: ٢٦)"

(ਹੇ ਆਦਮ ਦੀ ਔਲਾਦ! ਬੇਸ਼ੱਕ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਪਤ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਢੱਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਸਜਾਵਟ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਤਕਵਾ (ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰੀ) ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਨਸੀਹਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ।)

عَلَيْكَ بِتَقْوَى اللَّهِ فِي كُلِّ أَمْرِهِ   تَجِدُ غِبَّهُ يَوْمَ الْحِسَابِ الْمُطَوَّلِ
أَلَا إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ خَيْرٌ مَغْبَةً   وَأَفْضَلُ زَادِ الظَّاعِنِ الْمُتَرَحِّلِ

ਅਰਬੀ ਸ਼ਿਅਰ ਦਾ ਤਰਜੁਮਾ: "ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਹਰ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਤਕਵਾ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਆਮਤ ਦੇ ਲੰਬੇ ਦਿਨ ਇਸ ਦਾ ਬਿਹਤਰੀਨ ਫਲ ਪਾਲਵੇਗੇ। ਸੁਣ ਲਵੋ! ਬੇਸ਼ੱਕ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦਾ ਡਰ (ਤਕਵਾ) ਅੰਜਾਮ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਰਾਹ ਦਾ ਖ਼ਰਚ (ਜ਼ਾਦ-ਏ-ਰਾਹ) ਹੈ।"

ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਬੰਦਿਓ! ਹਰ ਸਾਲ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੁਬਾਰਕ ਦਿਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੈਤ-ਉੱਲ੍ਹਾ ਅਲ-ਹਰਾਮ ਦੇ ਹੱਜ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮੋਮਿਨ (ਈਮਾਨ ਵਾਲੇ) ਰੋਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਹੱਜ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇੰਝ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਇੱਕ ਜਹਾਦ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਦੂਜੇ ਜਹਾਦ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਮਲੀ ਮੈਦਾਨ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਮੈਦਾਨ ਵੱਲ ਕੂਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ।

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾਈ ਵੀ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਜਹਾਦ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਹਰ ਪਲ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਲੜ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਸਾਡਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ (ਨਫ਼ਸ) ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬੁਰਾਈ ਵੱਲ ਉਕਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁਫ਼ਰ, ਜ਼ੁਰਮਾਂ ਅਤੇ ਪਖੰਡ (ਮੁਨਾਫ਼ਿਕਤ) ਦੇ ਅਲੰਬਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵੀ ਜਹਾਦ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹਾਂ, ਜੋ ਦੀਨ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਅਤੇ ਇਬਲੀਸ (ਸ਼ੈਤਾਨ) ਦੀਆਂ ਪਾਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਹਨ।

ਇਹ ਇੱਕ ਕਦੇ ਨਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਜਹਾਦ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਅਮਲ ਹੈ; ਤਾਂ ਜੋ ਬੰਦੇ ਦਾ ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਾ ਟੁੱਟੇ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ:

وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ (الحجر: ٩٩)

(ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਕਰੋ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਮੌਤ ਆ ਜਾਵੇ।)

ਅਤੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਆਲਾ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (آل عمران: ١٠١)
 (ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਅੱਲ੍ਹਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਯਕੀਨਨ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।)

ਈਮਾਨ ਵਾਲੇ ਭਰਾਵੇ! ਹੱਜ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਮਹਾਨ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ (ਸ਼ਆਇਰ) ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕਾਨਫਰੰਸ (ਇਕੱਠ) ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਦੂਰੀ, ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਭ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀ ਤੋਹੀਦ (ਇੱਕ ਹੋਣ) ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਬਾਦਤ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ:

وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا (آل عمران: ٩٧)

(ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਲਈ ਇਸ ਘਰ ਦਾ ਹੱਜ ਕਰਨਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ, ਜੇ ਉਥੋਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ।)

ਅਤੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਸੁਬਹਾਨਾ ਹੂ ਵਤਆਲਾ ਆਪਣੇ ਨਬੀ ਇਬਰਾਹੀਮ ਅਲੈਹਿਸਲਾਮ ਨੂੰ ਕਾਬਾ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੋ ਕੇ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ:

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ (الحج: ٢٧) "

(ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੱਜ ਦਾ ਆਮ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਓ ਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹਰ ਦੂਰ-ਦੂਰਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਪੈਦਲ ਅਤੇ ਦੂਰੇ ਚੱਲ ਕੇ ਆਏ ਕਮਜ਼ੋਰ (ਛਰੀਰੇ) ਉਠਾਂ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਉਣਗੇ।)

ਅਤੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਆਲਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ:

وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ "

(ਅਤੇ ਹੱਜ ਅਤੇ ਉਮਰਾ ਨੂੰ ਅੱਲ੍ਹਾ ਲਈ ਪੂਰਾ ਕਰੋ।)

ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁੱਲਾ ਬਿਨ ਉਮਰ (ਰਜ਼ੀ ਅੱਲ੍ਹਾ ਅਨਹੁਮਾ) ਤੋਂ ਰਵਾਇਤ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: ਰਸੂਲ ਅੱਲ੍ਹਾ ﷺ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ،
وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ «مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ»

"ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਪੰਜ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ: ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣੀ ਕਿ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਪੂਜਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਮੁਹੰਮਦ ﷺ ਉਸ ਦੇ ਬੰਦੇ ਅਤੇ ਰਸੂਲ ਹਨ, ਨਮਾਜ਼ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ, ਜ਼ਕਾਤ ਦੇਣੀ, ਬੈਤ-ਉੱਲ੍ਹਾ ਦਾ ਹੱਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਰਮਜ਼ਾਨ ਦੇ ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖਣਾ।" [ਬੁਖਾਰੀ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ]

ਅਤੇ ਇਹ (ਹੱਜ) ਉਮਰਾਹ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਾਜਿਬ (ਜ਼ਰੂਰੀ) ਹੈ।

ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਰਾਵੇ! ਰੋਜ਼ਾ ਅਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਸਰੀਰਕ ਇਬਾਦਤਾਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਜ਼ਕਾਤ ਮਾਲੀ (ਪੈਸੇ ਦੀ) ਇਬਾਦਤ ਹੈ, ਪਰ ਹੱਜ ਮਾਲੀ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਹੈ; ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫ਼ਜ਼ੀਲਤ (ਮਹਾਨਤਾ) ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਵਾਬ ਬੇਹੱਦ ਤੇ ਬੇਹਿਸਾਬ ਹੈ।

ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਰੈਰਾ (ਰਜ਼ੀ ਅੱਲ੍ਹਾ ਅਨਹੁ) ਤੋਂ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਰਸੂਲ ਅੱਲ੍ਹਾ ﷺ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

«الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا، وَالْحُجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ»

"ਇੱਕ ਉਮਰਾ ਦੂਜੇ ਉਮਰੇ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦਾ ਕਫ਼ਾਰਾ (ਮੁਆਫ਼ੀ ਦਾ ਸਾਧਨ) ਹੈ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਹੋਣ, ਅਤੇ ਹੱਜ-ਏ-ਮਬਰੂਰ (ਮਕਬੂਲ ਹੱਜ) ਦਾ ਬਦਲਾ ਜੰਨਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।"

ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਰੈਰਾ (ਰਜ਼ੀ ਅੱਲ੍ਹਾ ਅਨਹੁ) ਤੋਂ ਹੀ ਰਵਾਇਤ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਸੂਲ ਅੱਲ੍ਹਾ ﷺ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

مَنْ حَجَّ هَذَا الْبَيْتِ؛ فَلَمْ يَرْفُثْ وَمَا يَفْسُقْ، رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِمَا)

"ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਘਰ (ਕਾਬਾ) ਦਾ ਹੱਜ ਕੀਤਾ; ਫਿਰ ਨਾ ਕੋਈ ਫ਼ਹਸ਼ (ਅਸ਼ਲੀਲ) ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਗੁਨਾਹ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਇੰਝ ਵਾਪਸ ਪਰਤੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਉਸ ਦਿਨ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।" [ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਹਦੀਸਾਂ ਨੂੰ ਇਮਾਮ ਬੁਖਾਰੀ ਅਤੇ ਇਮਾਮ ਮੁਸਲਿਮ ਨੇ ਰਵਾਇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ]

ਹੱਜੀ (ਹੱਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤਣ ਤੱਕ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਆਲਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਮਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਦੀ ਦੁਆ ਕਬੂਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅਮਲ ਮਕਬੂਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨੇਕੀਆਂ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨਾਲ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ (ਖੁਸ਼ੀ) ਦੀ ਨੀਅਤ ਰੱਖੇ।

ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਰੈਰਾ (ਰਜ਼ੀ ਅੱਲ੍ਹਾ ਅਨਹੁ) ਤੋਂ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਰਸੂਲ ਅੱਲ੍ਹਾ ﷺ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

وَفَدَّ اللَّهُ ثَلَاثَةً: الْغَازِي وَالْحَاجُّ وَالْمُعْتَمِرُ (أَخْرَجَهُ النَّسَائِيُّ وَصَحَّحَهُ الْأَلْبَانِيُّ)

"ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਆਲਾ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਮਹਿਮਾਨ ਹਨ: ਜੰਗ (ਜਹਾਦ) 'ਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਹੱਜ 'ਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਉਮਰੇ 'ਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ।" (ਇਸ ਹਦੀਸ ਨੂੰ ਇਮਾਮ ਨਸਾਈ ਨੇ ਰਵਾਇਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅੱਲਾਮਾ ਅਲਬਾਨੀ ਰਹਿਮਤੁੱਲਾ ਅਲੈਹਿ ਨੇ ਸਹੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ)

ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਨ ਉਮਰ (ਰਜ਼ੀ ਅੱਲ੍ਹਾ ਅਨਹੁਮਾ) ਤੋਂ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਨਬੀ ਕਰੀਮ ﷺ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

الْغَازِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْحَاجُّ وَالْمُعْتَمِرُ؛ وَفَدَى اللَّهُ؛ دَعَاهُمْ فَأَجَابُوهُ، وَسَأَلُوهُ
فَأَعْطَاهُمْ (أَخْرَجَهُ ابْنُ مَاجَةَ وَإِسْنَادُهُ حَسَنٌ)

"ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੀ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਜਹਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਹੱਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਉਮਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਮਹਿਮਾਨ ਹਨ; ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੋਂ ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ।" [ਇਸ ਹਦੀਸ ਨੂੰ ਇਮਾਮ ਇਬਨ ਮਾਜਾ ਨੇ ਰਵਾਇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਨਦ 'ਹਸਨ' ਹੈ]

ਹੱਜ ਗ਼ਰੀਬੀ, ਮਹਤਾਜੀ ਅਤੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰੀਨ ਜ਼ਰੀਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਣ ਅਜਿਹਾ ਇਨਸਾਨ ਹੈ ਜੋ ਗੁਨਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਕ ਹੋਵੇਗਾ?!

ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁੱਲਾ ਬਿਨ ਮਸਊਦ (ਰਜ਼ੀ ਅੱਲ੍ਹਾ ਅਨਹੁ) ਤੋਂ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਰਸੂਲ ਅੱਲ੍ਹਾ ﷺ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

تَابِعُوا بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ؛ فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَالذُّنُوبَ؛ كَمَا يَنْفِي الْكَبِيرُ خَبَثَ
الْحَدِيدِ وَالذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ «(أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَسَنٌ صَحِيحٌ غَرِيبٌ)

"ਹੱਜ ਅਤੇ ਉਮਰੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕਰਦੇ ਰਿਹਾ ਕਰੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਰਨਾ ਗ਼ਰੀਬੀ ਅਤੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੱਠੀ ਲੋਹੇ, ਸੋਨੇ ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਮੈਲ (ਜੰਗ) ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।" [ਇਸ ਹਦੀਸ ਨੂੰ ਇਮਾਮ ਤਿਰਮਿਜ਼ੀ ਨੇ ਰਵਾਇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: ਇਹ ਹਦੀਸ ਹਸਨ-ਸਹੀ-ਗ਼ਰੀਬ ਹੈ]

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਹੱਜੀਓ! ਐ ਉਹ ਲੋਕੋ ਜੋ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹੱਜ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਕਾਫ਼ਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੈਬਾ ਅਤੇ ਇਸਤਗਫ਼ਾਰ (ਮੁਆਫ਼ੀ) ਨਾਲ ਕਰੇ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜੁਲਮਾਂ ਦਾ ਹਰਜਾਨਾ ਮੋੜ ਦਿਓ, ਕਰਜ਼ੇ ਅਦਾ ਕਰ ਦਿਓ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਖਰਚੇ (ਨਫਕਾ) ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿਓ। ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਹਲਾਲ ਅਤੇ ਪਾਕ ਕਮਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਇੰਨਾ ਧਨ ਲੈ ਕੇ ਜਾਓ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਹਰਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਹੱਜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਗੁਮਾਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਜ ਕਬੂਲ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ।

ਅਰਬੀ ਸ਼ਿਅਰ ਦਾ ਤਰਜੁਮਾ:

إِذَا حَجَّجْتَ بِمَالٍ أَصْلُهُ سُحْتٌ   فَمَا حَجَّجْتَ! وَلَكِنْ حَجَّتِ الْعِيرُ
لَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا كُلَّ طَيِّبَةٍ   مَا كُلُّ مَنْ حَجَّ بَيْتَ اللَّهِ مَبْرُورٌ

"ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਲ ਨਾਲ ਹੱਜ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹਰਾਮ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਹੱਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ! ਸਗੋਂ ਤੇਰੇ ਉਠਾਂ ਨੇ ਹੱਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੁਹਾਡੇ ਸਿਰਫ਼ ਪਾਕ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਕਬੂਲ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਬੈਤ-ਉੱਲ੍ਹਾ ਦਾ ਹੱਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਰ ਸ਼ਖ਼ਸ 'ਮਕਬੂਲ ਹੱਜ' ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।"

ਹੱਜੀ ਭਰਾਵੇ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਨ ਦਿਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਨਰਕ (ਜਹੰਨਮ) ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਤੇਹਫ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਆਇਸ਼ਾ (ਰਜ਼ੀ ਅੱਲ੍ਹਾ ਅਨਹਾ) ਤੋਂ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਰਸੂਲ ﷺ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

مَا مِنْ يَوْمٍ أَكْثَرَ مِنْ أَنْ يُعْتَقَ اللَّهُ فِيهِ عَبْدًا مِنَ النَّارِ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ، وَإِنَّهُ لَيَدْنُو ثُمَّ يُبَاهِي بِهِ الْمَلَائِكَةَ فَيَقُولُ: مَا أَرَادَ هَؤُلَاءِ؟ (أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ)

"ਕੋਈ ਦਿਨ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਆਲਾ 'ਯੋਮ-ਏ-ਅਰਫਾ' (ਅਰਫਾ ਦੇ ਦਿਨ) ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਹੰਨਮ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਫਰਮਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਫਖਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ: ਇਹ ਲੋਕ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ?" [ਇਸ ਹਦੀਸ ਨੂੰ ਇਮਾਮ ਮੁਸਲਿਮ ਨੇ ਰਵਾਇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ]

'ਵੁਕੂਫ਼-ਏ-ਅਰਫਾ' ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਮੁਕਾਮ ਬਾਰੇ ਇਮਾਮ ਇਬਨ ਅਲ-ਕੱਯਮ (ਰਹਿਮਤੁੱਲਾ ਅਲੈਹਿ) ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:

كَمْوَقِفِ يَوْمِ الْعَرْضِ بَلْ ذَاكَ أَعْظَمُ	فَلِلَّهِ ذَاكَ الْمَوْقِفُ الْأَعْظَمُ الَّذِي
يُبَاهِي بِهِمْ أَمَلَاكُهُ فَهَوَ أَكْرَمُ	وَيَدْنُو بِهِ الْجَبَّارُ جَلَّ جَلَالُهُ
وَإِنِّي بِهِمْ بَرٌّ أَجُودُ وَأَكْرَمُ	يَقُولُ عِبَادِي قَدْ أَتَوْنِي مَحَبَّةً
وَأَعْطَيْتُهُمْ مَا أَمْلُوهُ وَأُنْعِمُ	فَأُشْهِدُكُمْ أَنِّي غَفَرْتُ ذُنُوبَهُمْ
بِهِ يَغْفِرُ اللَّهُ الذُّنُوبَ وَيَرْحَمُ	فَبَشِّرَاكُمْ يَا أَهْلَ ذَا الْمَوْقِفِ الَّذِي
وَأَخْرَ يَسْتَسْعِي وَرَبُّكَ أَكْرَمُ	فَكَمْ مِنْ عَتِيقٍ فِيهِ كَمَلٌ عِتْقُهُ

"ਅੱਲ੍ਹਾ ਲਈ ਹੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਹੈ ਉਸ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਮੁਕਾਮ ਦੀ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਆਮਤ ਦੇ ਦਿਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਅੱਲ੍ਹਾ ਜੱਬਾਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਹੈ, ਨੇੜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਆਪਣੇ ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਹੱਜੀਆਂ) 'ਤੇ ਫਖਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਮ ਫਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਫਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ: ਮੇਰੇ ਬੰਦੇ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਏ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸਖ਼ਾਵਤ ਅਤੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗਵਾਹ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੇ,

ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹੋਰ ਵੀ ਇਨਾਮ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਸੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਹੋਵੇ ਐ ਅਰਫ਼ਾਤ ਵਾਲਿਓ! ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੱਲ੍ਹਾ ਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹਿਮ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਈ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਰੱਬ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।"

ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਆਲਾ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੁਰਾਨ-ਏ-ਮਜੀਦ ਵਿੱਚ ਬਰਕਤ ਪਾਵੇ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਨਬੀ ਕਰੀਮ ﷺ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ (ਸੇਧ) ਤੋਂ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਵੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਦਰੂਦ ਅਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਸਲਾਮ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹੋ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੋ; ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਬਹੁਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਨਿਹਾਇਤ ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਖ਼ਤਬਾ

ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਰੀਫ਼ਾਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਲਈ ਹੀ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਪੂਜਣਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਬੀ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ﷺ ਉਸ ਦੇ ਬੰਦੇ, ਉਸ ਦੇ ਰਸੂਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮਹਿਬੂਬ ਹਨ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਆਲਾ ਦੀਆਂ ਅਣਗਿਣਤ ਰਹਿਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਲਾਮਤੀਆਂ ਹੋਣ ਆਪ ﷺ 'ਤੇ, ਆਪ ਦੀ ਆਲ 'ਤੇ, ਆਪ ਦੇ ਸਹਿਬਾ-ਏ-ਕਰਾਮ 'ਤੇ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ﷺ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕੀਤੀ।

ਹਮਦ-ਓ-ਸਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ: ਐ ਮੋਮਿਨਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ! ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੋਂ ਡਰੋ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ:

يَا عِبَادِ لَا خَوْفَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ * الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا
وَكَانُوا مُسْلِمِينَ * ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ

(ਐ ਮੇਰੇ ਬੰਦਿਓ! ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਦੁਖੀ ਹੋਵੋਗੇ। ਜੇ ਸਾਡੀਆਂ ਆਇਤਾਂ 'ਤੇ ਈਮਾਨ ਲਿਆਏ ਅਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਜੰਨਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਓ। ਉੱਥੇ (ਦੇ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।)

ਐ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ ਬੰਦਿਓ! ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਰਈ ਜਾਂ ਵਾਜਬ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੱਜ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕਾਫ਼ੀ ਮਾਲ-ਦੌਲਤ, ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ, ਸਫ਼ਰ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਸੌਖੇ ਤੇ ਪੱਕੇ ਰਸਤੇ, ਮੁਕੰਮਲ ਅਮਨ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁੱਲਾ ਬਿਨ ਅੱਬਾਸ (ਰਜ਼ੀ ਅੱਲ੍ਹਾ ਅਨਹੁਮਾ) ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਸੂਲ ਅੱਲ੍ਹਾ ﷺ ਨੇ ਇਰਸ਼ਾਦ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

تَعَجَّلُوا إِلَى الْحَجِّ - يَعْنِي الْفَرِيضَةَ - فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي مَا يَعْرِضُ لَهُ
(أَخْرَجَهُ الْإِمَامُ أَحْمَدُ)

"ਫ਼ਰਜ਼ ਹੱਜ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਵਿੱਚ ਜਲਦੀ ਕਰੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕੀ ਰੁਕਾਵਟ ਜਾਂ ਮਜਬੂਰੀ ਪੇਸ਼ ਆ ਜਾਵੇ।" [ਇਸ ਨੂੰ ਇਮਾਮ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਰਵਾਇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ]

ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਬੇਖ਼ਬਰ ਹਨ ਕਿ ਹੱਜ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਸਮਰੱਥਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਵਾਜਬ (ਜ਼ਰੂਰੀ) ਹੈ? ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਨਸਾਨ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਟਾਲਦਾ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ! ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਭਰਾਵੇ! ਹੇਸ਼ਿਆਰ ਹੋ ਜਾਓ, ਕਿਤੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗ਼ਫ਼ਲਤ (ਲਾਪਰਵਾਹੀ) ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਾ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਟਾਲ-ਮਟੋਲ ਦੀ ਆਦਤ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਭਾਰੂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਝੂਠੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਧੋਖੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪਾ ਦੇਣ। ਜ਼ਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪੁੱਛੋ: ਆਖ਼ਰ

ਕਦੇ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਹੱਜ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਸਾਲਾਂ 'ਤੇ ਟਾਲਦੇ ਰਹੋਗੇ? ਅਤੇ ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਹੋਵੋਗੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਹੋਣਗੇ?

وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ (لقمان: ٣٤)

(ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕੱਲ੍ਹ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਮਰੇਗਾ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਖ਼ਬਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।)

ਐ ਅੱਲ੍ਹਾ! ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ (ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼) ਫ਼ਰਮਾ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਜੇ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਜੇ ਵਫ਼ਾਤ ਪਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਐ ਸਾਡੇ ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ! ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਲਾਵਾਂ, ਬਿਮਾਰੀਆਂ, ਦੁੱਖ-ਦਰਦ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇ। ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਹਿਮਤਾਂ ਦਾ ਸਾਇਆ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਨੂੰ ਟਾਲ ਦੇ। ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ (ਨਫ਼ਸਾਂ) ਨੂੰ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਬਖ਼ਸ਼, ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਹੀ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪਾਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਐ ਸਾਡੇ ਰੱਬ! ਸਾਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਵੀ ਭਲਾਈ ਬਖ਼ਸ਼ ਅਤੇ ਆਖ਼ਰਤ ਦੀ ਵੀ ਭਲਾਈ ਨਸੀਬ ਫ਼ਰਮਾ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਜਹੰਨਮ ਦੇ ਅਜ਼ਾਬ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖ।

ਐ ਅੱਲ੍ਹਾ! ਅਸੀਂ ਭੂਚਾਲਾਂ, ਭਾਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ, ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਾਹਰੀ ਤੇ ਗੁਪਤ ਫ਼ਿਤਨਿਆਂ ਅਤੇ ਬੁਰਾਈਆਂ ਤੋਂ ਤੇਰੀ ਪਨਾਹ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ। ਐ ਅੱਲ੍ਹਾ! ਸਾਡੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਤੈਫ਼ੀਕ ਬਖ਼ਸ਼ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਨੇਕੀ ਤੇ ਤਕਵਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਅਗਵਾਈ ਫ਼ਰਮਾ। ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਮਨ, ਸਲਾਮਤੀ, ਚੈਨ, ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਕ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾ ਦੇ, ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਇਸਲਾਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਰਕਤਾਂ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜ਼ ਦੇ।

ਜੁਮੇ ਦੇ ਖ਼ੁਤਬੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ

